

MO 28
SÚČASNÁ SLOVENSKÁ PRÓZA

- A) **Súčasná slovenská próza, prvky provokácie, zveličovania, satiry a irónie v tvorbe: Vlado Bednár, Peter Pišťánek, Václav Pankovčín**
- B) **Poukáž na prvky ich diela a nájdí podobnosť (paralelu) s klasickou prózou 2. vlny slovenského literárneho realizmu (v ukážke Pišťánek – Malý Dvonč)**
- C) **Systém slovnej zásoby, obohacovanie slovnej zásoby, rozdelenie slov podľa expresivity**

- A) **VLADO BEDNÁR:** FF UK, asistent na katedre novinárstva, pracoval vo vydavateľstve Smena. Znaky tvorby: humor, satira, svet mladých ľudí zobrazuje uvoľnený a krásnym spôsobom, hovorový jazyk, slang.
- **Divné hrušky s divnou chuťou:** *kritický tón*, mladým hrdinom bráni v rozlete staršia rodičovská generácia, mladí sa cítia nezrelí, nepochopení, nerozhodní – akým smerom? Ale chcú žiť naplno.
 - **Uhni z cesty:** príhody mladého umelca, ktorý putuje po SR a zažíva dobrodružstvá, *satiricko-humoristický románik*
 - **Nebrnkaj mi na city:** slang študentov, veľkomestská lyrika
 - **Vajce v stodole:** mladý Peter Bouchal opustí veľkomesto, odíde žiť do svojho bydliska, tento krok je generačným postojom, *protest* proti nudnému spôsobu života v meste.
 - **Koza:** „*Lacný román*“ – podtitul, humoristický román, zmysel pre *komiku, iróniu a satiru*, schopnosť sa *kriticky pozrieť na súčasnosť*, kritika túžby po kariére a lacnom úspechu, napr. Majiteľ kozy Karol Pekár sa stane vyhľadávaným človekom, keď filmári prídu na myšlienku, že vo filmoch využijú obyčajnú kozu a nakrúčia s ňou originálne výtvy. Zároveň vzostup a pád malomešťana.
 - **Libero:** humorné videnie problematiky zo športového zákulisia
 - **DRAČIE ŽILY:** podtitul **Kniha osamotených** napovedá o obsahu knihy viac ako sám názov. Je to bizarný, nezvyčajný a excentrický príbeh osamoteného Michaela Korčaya, ktorý vyhľadá takisto osamoteného prof. SJ a poprosí ho, aby ho odnaučil čítať. Myslí si, že tak, ako existuje cesta k vedomostiam, mala by byť aj nejaká cesta späť. Michael má totiž po krk čítania a vzdelávania sa. A potom vyrozpráva prekvapenému profesorovi svoj životný príbeh. Je synom prútikára, čo hľadal ľudom pramenitú vodu a ktorý behal so svojou rodinou po celom Česko-Slovensku: Michael sa pri tomto cestovaní vyšmykol z rúk školským inštitúciám a nevychodil ani základnú školu. Michaelovi analfabetizmus neprekážal, ale iba dovtedy, kým sa nezaľúbil do Gerty. Potom rýchlo doháňal zameškané. "Školou" mu boli vývesné tabule, reklamné nápisy, cenovky na výrobkoch atď. Aby nestratil svoju lásku, profesorovu dcéru klamal, že má stavebnú priemyslovku. Nakoniec sa s Gertou aj tak rozišiel Mala priveľké nároky, ale neboli to nároky na vzdelanie. Neskôr Michael natrafil na skupinu študentov, ktorí ho načierno vzali bývať do internátu. Michael začal študovať spolu s nimi, síce neoficiálne, ale o to usilovnejšie a hlbšie. Aj keď prečítal množstvo kníh a časopisov a vypočul si stovky diskusií a polemík, zistil, že sa k pravej múdrosti nedostal. To čo videl okolo seba, bolo len hranie na vzdialenosť a múdrosť – boli to samé frázy, banality a povrchné úsudky – nečisté dračie žily. Dračími žilami vraj volajú prútikári nebezpečné zemské pukliny. Michael chcel múdrosť čistú, nezakalenú, takú ako sú pramene živej vody, ktoré hľadal jeho otec.
- B) **PETER PIŠŤÁNEK:** VŠMÚ dramaturgia, šéfredaktor, kreatívny riaditeľ, publicista, cestovateľ. Paroduje socializmus a vývoj po ňom, patrí k autorom, ktorí provokujú, protestujú, zaujíma ich škaredosť a hnus, námety čerpá z bydliska, využíva drsný, vulgárny jazyk, diela sú však zaujímavé.
- **MLADÝ DŇONČ:** novely **Mladý Dňonč, Debutant, Muzika**. Pišťankovým tradičným nástrojom je drsná irónia a parodické postupy, pred ktorými nie sú v bezpečí ani také pre bežného Slováka posvätné veci ako bukolický vidiek so svojimi pracovitými a múdrymi obyvateľmi, láska k žene, milujúca rodina, statočná tvrdá práca, túžba po novom, lepšom živote či priateľstvo na život a na smrť. *Mladý Dňonč* je novela, ktorá zobrazuje rodinu Dňončovcov s obrazom morbidnej, bizarej a čiernohumorovej degenerácie (raňajkujú pálené, zrastený jazyk, narodené mŕtve deti, Vinco – v chlieve), ktorú spôsobuje totálny alkoholizmus celej rodiny, úplná nevedomosť, nezájum o všetko, čo sa odohráva mimo ich domu. Tým vzniká podobnosť s dielom Ľapákovci od Timravy (paralela). Ľapákovci žili 16 v 1 dome, nestarajú sa o žiadne práce, hádajú, sú leniví, sťažujú si ak majú pracovať. Majú však normálny výzor. Dňončovi totiž sú zveličovaní, ohyzdní, slepí, nemá, zrastené prsty... Dieťa nechali žiť v chlieve... Ide oproti Ľapákovcom o *zveličenie*.
 - **RIVERS OF BABYLON:** dej sa odohráva v hoteli Ambassador, *kotolník Donáth*, ktorý robí v hoteli už 50 rokov, chce odísť z práce, ale *riaditeľ* mu prikázal za seba nájsť náhradu. *Mladý Rácz* chce za ženu dedinské dievča *Eržiku*, ale jej otec proti tomu namieta, lebo Rácz nemá peniaze. Preto ide do mesta, aby si zarobil, kotolník mu ponúkne jeho miesto, ktoré prijme. Pri hoteli pracuje *vexlák Video-Urban*, chce s vexlovaním skončiť a natáčať svadby, krstiny... Raz ho chytia, ale pustia ho, nechá vexlactvo, ale začne namiesto svadiieb natáčať porno. V hoteli pracujú 2 tanečnice = Sylvia a Edita, sú to však prostitútky. Rácz má záujem o *Silviu*. Nechce ho, lebo je chudobný. Rácz bol v starých šatách pred hosťami, strhli mu výplatu, nahnevá sa a prestane kúriť. Všetci ho podplácajú, aby kúril, a tak bohatne. Silvia sa stáva jeho milenkou. Rácz prevezme kontrolu nad hotelom, začne sa štýlovo obliekať, žiť. Starý riaditeľ zatiaľ mrzne v kancelárii a živí sa odpadkami. Rácz príde do rodnej dediny, zaujíma sa o Eržiku, ale príde na to, že je hlúpa a ide jej len o peniaze. *Strážca parkoviska Fredy* sa zblázni, keď mu z parkoviska urobia trh a začne kázať o dobrých mravoch. Sylvia ujde od Rácza k Edite. Ten sa zaľúbí do Lenky, odhalí špióna v hoteli, odkúpi hotel. Oženie sa a keď Lenka otehotnie, nast'ahujú sa spolu do vily. Ráczovi sa daria plány a neskôr ovláda aj politiku.

A) **VÁCLAV PANKOVČIN:** prozaik, publicista, redaktor Sme, Pravda, prof. FF žurnalistika. Tvorba zakladá na fantázii, zázračnosti, mnohé prvky situoval do vymyslených miest, ktoré sa nachádzajú kdesi na V SR – Marakéš, Ranta, Prapán.

- **Mamut v chladničke:** dobrodružné príbehy pre deti.
- **Asi som neprišiel len tak:** románová mozaika situovaná do sveta postáv človeka ozvláštneného zázračnom
- **Marakéš:** zbierka próz s rozprávkovou magickosťou
- **K85 podtitul Príbeh o prerušenej mravčej ceste:** román z prerušeného nemocničného prostredia
- **Bude to pekný pohreb:** zbierka 16 próz
- **POLÁRNY MOTÝĽ (PRIESTOR 3x4):** román zo študentského prostredia, inšpiroval sa magickým realizmom, neskutočné epizódy (rastlina v horúčave zatarasila vstup do izby), niekedy autor splýva s hlavnou postavou = *Patrik Danvel* je študent z V SR, študuje v BA a býva na internáte. Spočiatku je rád, že sa oslobodil od rodičov, nerozumel si s nimi. Myslí si, že na internáte ho nič nebude obmedzovať. No obmedzuje ho práve priestor internátnej izby 3x4m, teda to, čo mu malo priniesť slobodu. Býva so spolužiakom, ktorý zanedbáva čistotu a hygienu. Celý internát je veľké smetisko, študenti nevynášajú odpadky, v izbách smrdia staré potraviny, sprchy a WC sú v hroznom stave a špinavé. Pri zápise sa zahľadá do Petry, no vzťah s ňou začne až neskôr, býva s ňou v 1 izbe, sú šťastní. Ale vzťah časom chladne kvôli priestoru 3x4, ktorý ich obmedzuje a nemajú kam ísť. V snoch sa Patrikovi zjavuje polárny motýľ a sľubuje mu vyslobodenie. Po promócií sa k sebe Patrik a Petra vrátia a do Patrikovej izby vletelo 1000 fialových motýľov.

C) SYSTEM SLOVNEJ ZÁSObY:

1) **Vyšší štýl (knižný):** bežné knižné výrazy

- A) **archaizmy:** zastarané slová, ktorých význam sa dnes pomenúva iným slovom
- B) **poetizmy:** básnické slová, ktoré sa používajú v lyrike
- C) **neologizmy:** nové slová, ktoré sa používajú ešte len krátky čas
- D) **termíny:** odborné názvy, používajú sa napr. v odbornej literatúre
- E) **cudzíe slová:** slová prevzaté z cudzích jazykov
- F) **historizmy:** pomenúvajú predmet alebo jav, ktorý sa v súčasnosti nepoužíva alebo zanikol

2) **Stredný štýl:**

- A) **neutrálne slová:** základná slovná zásoba
- B) **bežné knižné výrazy a bežné hovorové výrazy**

3) **Nižší štýl:** bežné hovorové výrazy

- A) **profesionalizmy:** profesionálny, odborný slang, slová, ktoré sa používajú v danej profesii
- B) **dialektizmy:** nespisovné nárečové slová
- C) **žargón:** jazyk skupiny ľudí na základe sociálneho rozdelenia spoločnosti
- D) **argot:** charakteristická podoba jazyka pre sociálne izolovanú skupinu (asociálov – napr. bezdomovci, väzni, narkomani, zloději) - najdôležitejšia je utajovanosť významu jednotlivých slov
- E) **vulgarizmy:** slová, ktoré majú zhoršujúci odtienok
- F) **slang:** nespisovná podoba jazyka, tvoria ho nespis. slová, char. pre skupinu ľudí tvorenú na základe zamestnania.

Rozoznávame 2 hlavné procesy, ktoré sa odohrávajú v slovnej zásobe:

- 1) odchudobňovanie slovnej zásoby (slová odchádzajú - archaizmy, historizmy)
- 2) obohac. slovnej zásoby (slová prichádzajú - neologizmy * domáce, cudzie, internacionalizmy, doslovné preklady (kalky))

Slovná zásoba: je súhrn všetkých slov používaných v jazyku, je zachytená v slovníku KSSJ. Sú rozdelené podľa:

1) **vedeckého významu:**

- A) 10 slovných druhov
- B) synonymá, homonymá, antonymá, paronymá
- C) jednovýznamové, viacvýznamové
- D) neodvodené, odvodené, zložené slová
- E) súradné, nesúradné

2) **príslušnosti k štýlovej vrstve:**

- A) štýlisticky bezpríznačkové: neutrálne
- B) štýlisticky príznačkové: spisovné (odb, básn.)
nespisovné (slang, vulgár.)

3) **dobového výskytu:**

- A) nové slová – neologizmy, použ. sa krátky čas
- B) súčasné slová
- C) zastaralé – archaizmy, historizmy

4) **expresivity (citového zafarbenia):**

- A) neutrálne: bez citového zafarbenia
- B) citovo zafarbené: zjemňujúce, zhoršujúce

5) **obohacovanie slovnej zásoby:**

- A) prevzaté, B) cudzie slová, C) preložené z cudz. j.